

4. Якуб'як В. Музикальність Шевченка // Тези доповідей VI звітної наукової конференції інституту: Секція історичних, філологічних наук і музикознавства. 29 – 30 вересня 1964 р. – Дрогобич, 1964. – С. 180-182.

ДУХОВНИЙ СВІТ ЛЮДИНИ В НОВЕЛІСТИЧНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДРАМАХ В. ВИННИЧЕНКА

Тіссен Д. А.,

магістрантка кафедри української і зарубіжної літератури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Мелітополь, Україна

Двадцять століття почалося під знаком осмислення життя. На другий план відійшли яскрава й соковита характерність, притаманна критичному реалізмові, відображення побуту, звичаїв, типової соціальної психології (в українській драматургії репрезентовано творчість І. Франка, І. Карпенка-Карого, М. Старицького, М. Кропивницького) [8]. Сучасні дослідники акцентують увагу на тому, що «В історії української літератури кінця 20-30 – х рр. XX ст. письменники почали уважніше ставитися до відбору конкретних життєвих фактів, відмовлятися від тематичної розпорощеності, не брати за зразок чужі твори [11, с. 239]. Як слушно зауважував В. Атаманчук, «повстав новий герой: думка – людська думка, в її стражданнях, радощах і боротьбі, – ось хто істинний герой сучасного життя, а отже, ось кому і першість у драмі» [1, с. 12]. В. Винниченко у художніх творах почав досліджувати духовний світ людини XX століття. У текстах письменника відчувається насичення психологізмом, біллю та переживаннями.

Художню творчість В. Винниченка досліджувало багато критиків, літературознавців, серед яких слід виокремити дослідження Атаманчука В., Базилевського В., Барабана Л., Барана Г., Баранько Ю., Блохіної Н., Білоуса В., Брайко О., Горбаня А., Гриценка В., Гурка С., Костюка Г., Леоненка Р., Мельниченка Т., Погорілого С., Черняка С. та ін.

У В. Винниченка є чимало п'єс, де виведено образи людей, готових офірувати собою заради загального блага, які підпорядковували своє життя боротьбі за щастя загальне, вселюдське, неї дбаючи за себе, свідомо зрікаючись щастя особистого. Здавалося б, висока мета, що наповнює життя цих героїв, повинна очищати їх від скверни егоїзму, освітлювати теплом альтруїстичного служіння людям [9]. Насправді ж вони переважно борсаються в тенетах суперечностей, неузгоджених потягів і вчинків, стаючи нерідко жорстокими, раціоналістично-холодними катами для самих себе, своїх ближніх, а потім і дальніх. «Дизгармонія», «Базар», «Великий Молох», «Дочка жандарма», «Пригвожені» – п'єси, де конфлікті людини із собою породжений саме згубним для живої душі пресом абстрактної, нежиттєвої, а через це – руйнівної.

У п'єсі В. Винниченка «Гріх» ідея служіння загальному благу людства ще не піддається письменником засудженню; тут розкривається лише певна етична ситуація, породжена смертельним протистоянням ворогуючих суспільних сил. Герої твору – революціонери, гурток молодих однодумців, яким протистоїть ворожа сила – жандарми, влада, охоронці старих основ [3, с. 112].

Особливо складна і гостра психологічна ситуація виникає у драмі на дві дії «Дочка жандарма». У сутичці батько-жандарм стріляє і тяжко ранив дочку-революціонерку. Перед страйкуючими робітниками постає дилема: відправити паровоз у губернське місто і привезти звідти хірурга для врятування Олі, або вирватись на цьому самому паровозі на сусідню,

також страйкуючу станцію Горохове, на якій, проте, нема, і привезти підкріплення для робітників [5, с. 9].

Концентрація подій і екстремальних ситуацій у п'єсі «Дочка жандарма» така висока, що іноді втрачається відчуття реальності і весь твір набуває характеру притчі. Логіка Корольчука, виправдана з точки зору страйкуючих, нагадує логіку Івана Чоботаря з п'єси «Гріх», вона така ж моторошна і нелюдська.

Ще одне, досить несподіване й нетрадиційне розвінчання умоглядних інтелігентських підходів до життя маємо в п'єсі «Молода кров». Тут дія перенесена з міських квартир й установ на село, в багато раз описаний попередниками Винниченка панський маєток [4, с. 5]. Якщо у п'єсі «Молода кров» тема крові, спадковості згадується лише стосовно наївних теорій Макара Макаровича і не посідає якогось реального вагомого місця в ситуаціях твору, то в п'єсі «Пригвожені» на неї спирається вся драматична колізія.

П'єса «Пригвожені», як і більшість творів Винниченка, мала свою театральну історію, йшла в Москві і Петербурзі у відомих театрах в Саратові (театр ім. О. Островського), в Харкові (театр ім. М. Синельникова), в Києві, (теж театр М. Синельникова), в Самарі (театр В. Лебедева), в Тбілісі (театр Гітаєвої) та інших містах, йшла драма і на сцені Київського драматичного театру ім. І. Франка (1921).

Негативне ставлення ряду героїв В. Винниченка до філософії досить характерне й типове. Саме це відзначала Н. Шкляєва. «Насамперед, відношення до філософії було таке ж малокультурне, як і до інших духовних цінностей... Виключне, деспотичне панування утилітарних морального критерій, таке ж виняткове, пригноблює панування народолобства й пролетаролобства, схиляння перед «народом його користю й інтересами, духовне гноблення політичним деспотизмом –

все це вело до того, що рівень філософської культури виявився у нас дуже низьким» [10, с. 28].

У п'єсах В. Винниченка серед героїв-революціонерів немає жодного, який займався б серйозною фаховою роботою. Навіть ті, хто має фах, наприклад лікар Зінько, не хочуть працювати. В цьому плані всі вони нагадують декласований елемент, який невідомо чим і як живе поза підпільною діяльністю. Серед усіх українських письменників початку ХХ ст. якнайкраще показав це В. Винниченко.

Особливе місце серед драматичних творів В. Винниченка належить драмі на чотири дії «Чорна Патера і Білий Медвідь» – творіві, в якому порушуються проблеми мистецтва в його співвідношенні з життям. Гостросюжетна п'єса мала значну сценічну історію і сьогодні успішно відроджується в театрі. Герої твору – художник Корній Каневич (Білий Медвідь), його невелика родина: дружина Рита – Чорна Пантера, мати, син-немовля і богемне їх оточення [2, с. 28].

Драматична творчість В. Винниченка величезна, невичерпна, вона потребує подальших ґрунтовних і всебічних літературно-критичних студій. У короткому нарисі ми спробували лише визначитися в її напрямках і зупинилися на п'єсах, найбільш відомих і ще недавня нищівно критикованих [6, с. 10].

Про В. Винниченка Черняк С. говорить, зокрема, так: «П'єси Винниченка – це передусім драми соціальні» [7, с. 56]. Правда, у творчості Винниченка проходила полоса, коли він дуже бурхливо віддався розв'язанню проблеми відносин двох полів, ця полоса захопила і його драматичну творчість, але не вона характеризуватиме творчість Винниченка. Ця полоса його творчості прогомонила як данина часові, а може і молодому вікові та бурхливому темпераментові автора, але вона, голосно прогомонівши, уцухла, і величні та глибокі проблеми соціальні заступили в творах В. Винниченка картини титанічної соціальної

боротьби заступили драму бунту індивідуального проти моральної пошлості.

Уміючи показувати всю розмаїтість, усі відтінки людських стосунків, поглядів, почуттів, він з кров'ю й болем, продираючись крізь найхімерніші парадокси суспільного й індивідуального життя, добуває одному-єдину правду – правду гуманістичну, оперту на Одвічні закони людської – християнської – моралі. Помиляючись і страждаючи, часто всупереч власному бажанню і логічно вибудованим переконанням, прихопить його герої до цієї єдиної правди, нерідко гинучи момент прозріння. Отже, мова може йти не про рівноцінні, а про різноцінні правди. Складність пошуку людиною істини постійно цікавила В. Винниченка.

Література:

1. Атаманчук В. Трагедія особистості: п'єса В. Винниченка Між двох сил [Текст] // Українська література в загальноосвітній школі. 2005. № 6. С. 8–12.
2. Винниченко В. Вибране / Упоряд. Г. С. Бакіна. К.: Школа, 2002. 304 с.
3. Винниченко В. Золотые россыпи (Чекисты в Париже): Роман / Пер. с укр. Минск – Москва: Поли-Факт-Дружба народов, 1991. 213 с.
4. Винниченко В. Кузь та Грицунь. Харків : Література і мистецтво, 1932. 31 с.
5. Гурко С. Жінка в літературних творах Володимира Винниченка // Наше життя. 1981. Ч. 10, листопад. С. 9–10.
6. Погорілий С. Деякі особливості поезики В. Винниченка // Дивослово. 1995. № 9. С. 3–12.
7. Черняк С. Володимир Винниченко відомий і невідомий // Вісник Національної Академії наук України. 1995. № 7/8. С. 55–59.

8. Шарова Т. М., Шаров С. В. Досвід професійної підготовки студентів кафедрою української і зарубіжної літератури у галузі освіти та філології // Українська література в загальноєвропейському контексті: зб. наук. пр. (2). 2019. С. 255–261.
9. Шарова Т. М., Шаров С. В., Солоненко А. М. Видатні особистості української словесності. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2018. 254 с.
10. Шкляєва Н. Музика та образотворче мистецтво при вивченні дитячих оповідань В. Винниченка // Українська мова та література. 2002. № 3. С. 27–30.
11. Sharova T., Posadna T. Самобутність та оригінальність української прози 20-30-х років ХХ ст. // Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University. Philology Series. 2018. T. 2. № 69. С. 239–242.